

УДК [331.105.44:347.22.02] (477) (045)

Гуц Наталія Григорівна –
здобувач кафедри цивільного права
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Nataliia G. Guts –
Ph.D. student of the department
of civil law, Law Faculty,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(60, Volodymyrska Street, Kyiv, Ukraine)

Правове регулювання майна профспілкових організацій України у пострадянський період

У статті розглянуто положення вітчизняного законодавства щодо правового регулювання майна профспілкових організацій в Україні на сучасному етапі. Автором статті підкреслюється необхідність прийняття нового профспілкового законодавства відповідно до сучасних економічних, політичних, соціальних реалій з метою розширення повноважень профспілок як власника майна належного їм на законних підставах. Автор статті наводить приклади недоліків і прогалин, які існують у чинному вітчизняному законодавстві щодо врегулювання питань відносно набуття, здійснення та захисту профспілковими організаціями України права власності.

Ключові слова: профспілкові організації, майно, власність, громадські організації, володіння майном, користування майном, розпорядження майном, власник.

В статье рассмотрены положения отечественного законодательства о правовом регулировании имущества профсоюзных организаций в Украине на современном этапе. Автором статьи подчеркнута необходимость принятия нового профсоюзного законодательства в соответствии с современными экономическими, политическими, социальными реалиями с целью расширения полномочий профсоюзов как собственника имущества принадлежащего им на законных основаниях. Автор статьи приводит примеры недостатков, которые существуют в действующем отечественном законодательстве относительно урегулирования вопросов относительно приобретения, осуществления и защиты профсоюзными организациями Украины права собственности.

Ключевые слова: профсоюзные организации, имущество, собственность, общественные организации, владения имуществом, пользование имуществом, распоряжение имуществом, собственник.

N.G. Guts Legal Regulation of Property of Trade Union Organizations of Ukraine within the Post-Soviet Period

The article deals with the research of the complex of theoretical and practical problems of ownership right of trade-union organizations in Ukraine. The status of science and laws in relation to the concept and terms of ownership rights of trade-union organizations in Ukraine has been analyzed. The great attention has been drawn to the problem of triad of owner's rights of trade-union organizations in Ukraine. It was proposed to consider trade-unions in Ukraine as the legal entity because they possess all their funds received from trade union members, enterprises, institutions and organizations for cultural, sport and recreational activities, all other financial support, donations and passive income. The property and services received by primary trade union organizations from an employer pursuant to a collective agreement also testifies to status of trade-unions of legal entity. It was grounded that the Federation of Trade Unions of Ukraine (FTU) has the uncertain legal status of part of the property in its possession. It was explained that the main part of the property currently in the

possession of the FPU was the property of all unions of the former USSR active in the Ukraine. On the basis of the research carried out the proposals as to the improvement of the applicable laws of Ukraine have been made.

Keywords: *the trade Union organization, assets, property, social organization, property ownership, property use, disposition of property, the property owner.*

Постановка проблеми. В Україні після набуття нею незалежності та суверенітету відбулися економіко-правові зміни та виникли якісно нові відносини власності. Комплекс політичних і соціальних процесів, які на сучасному етапі тривають у нашій країні, нагально вимагає удосконалення правової бази. Також необхідно зазначити, що гармонізація публічно-правових та приватноправових засад спричинює процес реформування вітчизняного законодавства, яке регулює у тому числі й відносини власності. Загальна активізація законотворчості підвищує роль науково-теоретичних досліджень у різних галузях права, зокрема, цивільного. Зокрема, на сучасному етапі перед наукою цивільного права гостро постала проблема визначення правового режиму майна, що перебуває у володінні, користуванні та розпорядженні як окремих профспілкових організацій України, так Федерації профспілок України як найбільшого всеукраїнського профспілкового об'єднання.

В умовах змін українського суспільства та радикальних трансформацій у ньому теоретичне дослідження інституту власності профспілкових організацій і правового режиму їх майна є своєчасним. Актуальність дослідження зумовлена тим, що набуто в установленому законом порядку майно Федерації профспілок України та її членських організацій за рахунок власних коштів та фінансування з інших джерел, не заборонених законодавством нашої країни, виступає фундаментальною основою повноцінного функціонування головної організації, яка здійснює представництво та захист трудових, соціально-економічних прав та інтересів її членів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим аспектам досліджуваної проблеми присвячено праці таких вчених як С.М. Братуся, І.В. Жилінкової, О.Р. Кібенко, В.В. Луця, Я.М. Шевченко, О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, О.А. Підпригори, Р.А. Майданика, Є.О. Харитоновна, О.М. Соловйова, М.О. Стефанчука, І.В. Спасибо-Фатевої, О.І. Харитонової та ін. [1, с. 4].

Невирішені раніше проблеми. На сучасному етапі велика кількість теоретичних і практичних питань, що стосуються проблеми регулювання майна профспілкових організацій у нашій державі, залишаються дискусійними або вимагають якісно нового переосмислення. Також необхідно зазначити, що до цього часу у науковому цивілістичному колі не склалося єдиної думки щодо місця права власності профспілок у системі права власності України.

З урахуванням вимог до обсягу публікації, ми здійснимо спробу реалізувати мету даної статті – проаналізувати деякі аспекти правового регулювання майна профспілок як спадкоємців загальносоюзних громадських організацій колишнього Союзу РСР на сучасному етапі, у пострадянський період.

Виклад основного матеріалу. Пострадянський період розвитку профспілкової діяльності у нашій державі бере свій початок у 1991 р. Станом на 13 лютого 2010 р. Мін'юстом України було зареєстровано 21 об'єднання організацій роботодавців, 136 профспілок і 16 їх об'єднань національного рівня [2, с. 61-63]. Зазначені показники розвитку мережі профспілкових організацій свідчать лише про становлення в Україні децентралізованої системи профспілок, оскільки, незважаючи на їх численну кількість, за роки незалежності України ними не було вирішено дві нагальні проблеми - які їх функції повинні бути пріоритетними й якою має бути їхня автономність, у тому числі майнова.

Пострадянський період розвитку профспілкового руху розпочався з формування представницьких структур суб'єктів соціального діалогу – професійних спілок і спілок роботодавців (власників) всеукраїнського, регіонального та галузевого рівнів. Профспілкові організації на початку 90-х рр. ХХ ст. були змушені функціонувати в умовах ствердження незалежності держави, економічної, політичної та суспільної кризи, роздержавлення та приватизації, переходу до нових форм власності.

Найбільш впливовим в Україні професійним об'єднанням пострадянського періоду залишається Федерація профспілок України, про створення якої було проголошено на XV з'їзді профспілок України, що відбувся в жовтні 1990 року. Зазначений з'їзд прийняв Декларацію про утворення Федерації незалежних профспілок України та визнав їх незалежність від державних і господарських органів республіки та СРСР, підтвердивши таким чином вихід профспілкових організацій України із складу профспілок СРСР. З'їзд також затвердив Положення про Федерацію незалежних профспілок України, ним було визначено її правовий статус, організаційну структуру, права та обов'язки, у тому числі і майнові. Зокрема, даним положенням, було передбачено, що Рада Федерації незалежних профспілок України є правонаступником Укрпрофради й отримує її основні фонди та майно: будівлі, спортивні бази, будинки відпочинку, туристичні бази та санаторії, лікувально-оздоровчі заклади, клуби, бібліотеки, піонерські табори, спортивні споруди, які належали Укрпрофраді та необхідні для виконання цілей і завдань Федерації профспілок України [3, с. 1-10].

Законом УРСР «Про власність» від 07 лютого 1991 р. [4], було проголошено, що власність встановлюється у формах індивідуальної (з 1992 року - приватної), колективної та державної (ст. 2), а відносини власності, не врегульовані цим законом, були врегульовані Цивільним кодексом Української РСР та іншими законодавчими актами (ст. 8). Суб'єктами права власності були визначені, зокрема, профспілки та інші громадські об'єднання, що отримали статус юридичної особи (ст. 20), право власності профспілкових і інших громадських організацій відповідно до зазначеного закону виникало на підставі цивільно-правових угод (ст. 21).

Відповідно до норм зазначеного закону об'єктами права власності громадських об'єднань, у тому числі професійних спілок, було майно культурного, освітнього та оздоровчого призначення, грошові кошти, акції, інші цінні папери, жилі будинки, споруди виробничого та невиробничого призначення, обладнання, устаткування, транспортні засоби й інше майно, необхідне для забезпечення діяльності,

передбаченої їх статутами (положеннями). Громадські об'єднання могли мати у власності підприємства відповідно до цілей, зазначених в їх статутах, і в порядку, передбаченому законодавчими актами України. З прийняттям нової Конституції України у 1996 р., нового Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України у 2003 р., які набули чинності з 01 січня 2004 року, велика кількість положень Закону України «Про власність» почали суперечити цим кодексам та іншими нормативно-правовим актам. Закономірним є той факт, що від 27 квітня 2007 р. його було визнано таким, який втратив чинність.

На теперішній час особливості правового регулювання, засади створення, права та гарантії діяльності професійних спілок визначаються Законом України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15 вересня 1999 р. [5]. Відповідно до ст. 34 зазначеного Закону профспілки, їх об'єднання можуть мати у власності кошти та інше майно, необхідне для здійснення їх статутної діяльності. Також зазначеним законом встановлено обов'язок роботодавця робити відрахування з фонду оплати праці на діяльність профспілок у розмірі, визначеному колективним договором, але не менше 0,3% фонду. На нашу думку, щодо окресленого питання слушною є думка В.Ф. Цвях: «Профспілки повинні вести підприємницьку діяльність, щоб не бути залежними від виплачуваної найманим працівникам зарплати, з якої сплачуються членські внески. Але кошти, що надходять подібним чином, мають витратитися на статутні цілі, пов'язані із захистом трудових прав працівників» [6, с. 14-19].

З моменту проголошення Верховною Радою України 24 серпня 1991 року України незалежною демократичною державою (Постанова від 24.08.1991 р.) весь економічний, науковий і технічний потенціал, розташований на її території, став власністю народу України. Згідно з Указом Президії Верховної Ради України від 30.08.1991 р. «Про передачу підприємств, установ та організацій союзного підпорядкування, розташованих на території України, у власність держави» та Законом України від 10.09.1991 р. «Про підприємства, установи та організації союзного підпорядкування, розташовані на території

України» майно та фінансові ресурси підприємств, установ, організацій та інших об'єктів союзного підпорядкування, розташованих на території України, є державною власністю України, і укладені після 29 листопада 1990 року майнові договори, якими змінено форму власності, визнаються недійсними.

Окрім майна, що належало профспілкам та їх об'єднанням, на території України знаходилось майно, яке було у власності Всесоюзної центральної ради професійних спілок. Президія Ради Загальної конфедерації професійних спілок СРСР 18 листопада 1990 р. прийняла Постанову «Про затвердження Договору про закріплення прав по володінню, користуванню і розпорядженню профспілковим майном». Згідно з зазначеним договором Федерації незалежних профспілок України були передані права по володінню, користуванню та розпорядженню профспілковим майном (тобто повне право власності), які належали Всесоюзній центральній раді професійних спілок і її правонаступнику - Загальній конфедерації праці на території України. Постановою Ради Фонду профспілкового майна зазначеної конфедерації від 16 січня 1992 р. права ФНПУ по володінню, користуванню та розпорядженню профспілковим майном були підтвержені.

10 квітня 1992 р. Верховна Рада України з метою збереження в інтересах громадян України майна загальносоюзних громадських організацій колишнього Союзу РСР прийняла Постанову «Про майнові комплекси та фінансові ресурси громадських організацій колишнього Союзу РСР, розташовані на території України», яка передбачала тимчасову, до визначення правонаступників загальносоюзних громадських організацій, передачу Фонду державного майна України майна та фінансових ресурсів, розташованих на території України підприємств, установ та об'єктів, що перебували у віданні центральних органів цих організацій. Проте необхідно зазначити, що конкретного визначення майна громадських організацій за статусом, станом і джерелами походження, а також механізму такої передачі не було сформульовано.

04 лютого 1994 р. Кабінетом Міністрів України було прийнято ще одну Постанову «Про майно загальносоюзних громадських організацій колишнього Союзу РСР», якою було

передбачено, що майно загальносоюзних організацій колишнього Союзу РСР, розташоване на території України, тимчасово до законодавчого визначення суб'єктів права власності є загальнодержавною власністю. На виконання цієї постанови Верховної Ради України Кабінет Міністрів України у 1995 році передав в управління центральних органів виконавчої влади майно Всесоюзного добровільного товариства «Трудові резерви», Військово-мисливського товариства Збройних Сил СРСР, окремі об'єкти колишнього Всесоюзного Ленінського комуністичного союзу молоді, тобто було передано лише незначну частину майна. Необхідно також наголосити, що в юридичній доктрині поняття «тимчасової власності» не існує, проте процес встановлення власника профспілкового майна та спроби передачі його у державну власність продовжуються по теперішній час.

17 червня 1992 року Верховною Радою України було прийнято також Постанову «Про право власності на окремі види майна» [7]. Постановою було затверджено перелік видів майна, що не може перебувати у власності громадян, юридичних осіб, а також спеціальний порядок набуття права власності громадянами на окремі види майна. Зазначений перелік певним чином обмежує право власності та прямо суперечить 321 статті Цивільного кодексу України, яка встановлює, що право власності є непорушним, ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні, крім випадків і в порядку, передбачених законом.

Необхідно наголосити, що дія зазначених вище постанов не поширюється на профспілкові організації Федерації профспілок України, оскільки вони ще у жовтні 1990 року вийшли зі складу загальносоюзної громадської організації - Всесоюзної центральної ради професійних спілок. Крім того, з прийняттям Конституції України ці постанови втратили практичне застосування, оскільки не відповідають нормі 92 Конституції України, відповідно до якої правовий режим власності визначається виключно законами України. Також ми можемо зробити висновок про те, що постанови «Про майнові комплекси та фінансові ресурси громадських організацій колишнього Союзу РСР, розташовані на території України» та «Про

майно загальносоюзних громадських організацій колишнього Союзу РСР» не породжують будь-яких правових наслідків щодо майна Федерації профспілок України, яка протягом десятиліть відкрито та без будь-яких перешкод володіла, користувалась, утримувала та розпоряджалася на території України майном, набутиим нею на законних підставах.

Відповідно до ст. 344 Цивільного кодексу України, згідно з частиною першою якої особа, яка добросовісно заволоділа чужим майном і продовжує відкрито, безперервно володіти нерухомим майном протягом десяти років набуває право власності на це майно (набувальна давність), якщо інше не встановлено цим Кодексом. При цьому згідно з п. 8 Прикінцевих та перехідних положень ЦК України правила статті 344 Цивільного кодексу України про набувальну давність поширюються також на випадки, коли володіння майном почалося за три роки до набрання чинності цим Кодексом. Таким чином, зазначене майно має перейти у власність відповідних профспілкових організацій України та юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України за їх участю.

Наступним етапом у розвитку профспілкового законодавства у пострадянський період стало прийняття Закону України «Про мораторій на відчуження майна, яке перебуває у володінні Федерації професійних спілок України», який було прийнято від 22 лютого 2007 р. [8]. Зазначений закон визнав, що майно, яке віднесено до майна санаторно-курортного, туристичного та фізкультурно-спортивного призначення (санаторіїв, готелів, туристичних та спортивних баз, майнових комплексів відповідних підприємств, їх структурних підрозділів, окремих будівель, споруд, приміщень тощо) та основних засобів виробництва перебуває у володінні Федерації професійних спілок України, господарських товариств та інших суб'єктів господарювання, учасником (акціонером) чи засновником яких є Федерація професійних спілок України, а також акцій (часток, паїв) господарських товариств, які здійснюють відповідну діяльність.

Таким чином, на законодавчому рівні Верховною Радою України було визнано, що професійні спілки є володільцем вказаного майна. Проте за Фондом державного майна України було закріплено право розпоряджатися

майном загальносоюзних громадських організацій у процесі приватизації та повноваження орендодавця майнових комплексів підприємств та організацій (їх структурних підрозділів), що неконституційно та безпідставно обмежило правомочності розпорядження Федерацією профспілок України належним їй майном.

Незважаючи на достатню кількість правових підстав вважати Федерацію профспілок України законним власником належного їй майна, останнім часом у провідних засобах масової інформації та мережі Інтернет почали з'являтися публікації щодо відсутності можливості у профспілкових організаціях повноцінно здійснювати управління належними їм підприємствами, будівлями, спорудами, санаторно-курортними закладами, медичними та туристично-екскурсійними установами, об'єктами культури та спорту, навчальними закладами, видавництвами й іншими підприємствами, установами, організаціями, а також грошовими коштами й іншим майном, що є загальним надбанням профспілкових організацій.

Зміст публікацій свідчить про спроби дискредитації Федерації профспілок України як власника об'єктів суспільно необхідної соціальної діяльності, що прямо суперечить ст. 1 першого протоколу Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка була ратифікована Україною 11 вересня 1997 р. У даному протоколі зазначено, що кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном, ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства та на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

На сучасному етапі проблема правового регулювання профспілкового майна стала більш складною для розв'язання у зв'язку з останніми суспільно-політичними подіями в Україні. Військова інтервенція Росії в Україну, триваюча агресія на сході України, зазіхання на незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України, окупація Автономної Республіки Крим і прийняття ряду незаконних нормативно-правових актів її органами влади, негативно вплинули на функціонування системи

санаторно-курортних та туристичних закладів, які розташовані на Сході України та в АРК Крим.

Якщо наразі ми розглядаємо Автономну Республіку Крим як частину української території, ми повинні застосовувати щодо регулювання діяльності профспілок українське законодавство, що встановлює правовий режим їх власності та гарантує його дотримання. До анексії півострову Російською Федерацією право власності та користування майном у Автономній Республіці Крим виникало, відчужувалося та реєструвалося за українським законодавством. На даному етапі Федерація профспілок України не має можливості здійснювати навіть оперативний контроль над підприємствами, установами й організаціями, що знаходяться на території Автономної Республіки Крим.

Питання правового режиму власності вимагає застосування швидких і правильних управлінських дій як профспілок України, так і держави. Прийняття Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року [9] та Закону України «Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України» від 12 серпня 2014 р. [10] не вирішили проблему правового режиму майна профспілкових організацій, а лише задекларували загальні правила правового врегулювання власності на тимчасово окупованій території України.

Гарантування права власності та правовий режим майна на тимчасово окупованій території передбачено ст. 11 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». За державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами, у тому числі територіальною громадою міста Севастополя, державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами публічного права зберігається право власності та інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території. Набуття та припинення права власності на нерухоме майно, яке знаходиться на тимчасово окупованій території, здійснюється відповідно до законодавства України за межами

тимчасово окупованої території. Таким чином, ми можемо зробити висновок про те, що на законодавчому рівні питання економічної діяльності й управління профспілковим майном на тимчасово окупованій території України не врегульовано належним чином.

12 березня 2015 р. Президент України Петро Порошенко підписав Указ, яким увів у дію рішення Ради національної безпеки і оборони від 18 лютого 2015 р. «Про заходи щодо створення належної матеріально-технічної бази для лікування, реабілітації та оздоровлення військовослужбовців та інших осіб, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, а також учасників бойових дій та інвалідів війни» [11].

Відповідно до зазначеного рішення РНБО Кабінету Міністрів було доручено у місячний строк проаналізувати стан матеріально-технічного, у тому числі лікувально-діагностичного, оснащення санаторно-курортних та інших закладів охорони здоров'я та реабілітаційних установ. Уряду повинен був визначити заклади та установи, які можуть бути використані для лікування, реабілітації та оздоровлення військовослужбовців, які одержали поранення, контузію, каліцтво, інше захворювання під час участі в АТО, а також інших учасників бойових дій та інвалідів війни. Кабінет Міністрів повинен був провести у тримісячний строк інвентаризацію майна громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР, яке станом на 24 серпня 1991 року перебувало на території України, аналіз ефективності його використання підприємствами, установами та організаціями, у віданні та/або користуванні яких воно перебуває. Уряд повинен був визначитися щодо можливості використання вказаного майна для лікування, реабілітації та оздоровлення вищезазначених осіб, а також внести на розгляд Верховної Ради законопроект «Про правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР». Генеральній прокуратурі було запропоновано провести перевірку належного здійснення відповідними державними органами захисту інтересів держави під час відчуження закладів охорони здоров'я (у тому числі поліклінік, санаторно-курортних закладів), реабілітаційних установ, що перебували у сфері управління

Міністерства оборони України, а також майна курортних установ, санаторіїв, будинків відпочинку та інших підприємств і організацій з числа майна, переданого Українській республіканській Раді профспілок, та у разі виявлення фактів протиправного відчуження такого майна вжити необхідних заходів щодо представництва інтересів держави в суді.

Необхідно наголосити на тому, що проект Закону «Про правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР», який 07 листопада 2012 року було розміщено для громадського обговорення на офіційному сайті Міністерства економічного розвитку і торгівлі, передбачає визнання майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР, яке станом на 24 серпня 1991 року перебувало у віданні, володінні та/або користуванні цих організацій державною власністю. Проте зазначений законопроект не визначає, яких саме організацій, лише надає узагальнену характеристику. У ст. 1 проекту Закону «Про правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР» передбачені громадські об'єднання, на які буде розповсюджено дію закону, а саме: загальносоюзні громадські об'єднання (організації) колишнього Союзу РСР - добровільні громадські організації та/або регіональні організаційні структури зі статусом чи без статусу юридичної особи, які діяли на території Української РСР.

Очевидним є факт, що автори даного законопроекту мали на увазі Федерацію профспілок України як громадське об'єднання, тому що відповідно до подібного визначення загальносоюзні громадські організації набувають більш широкого значення, ніж те, яке застосовувалося радянському законодавстві. Безсумнівно, що у проаналізованій статті проекту Закону «Про правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР» наявна невідповідність термінів, оскільки відповідно до законодавства СРСР статус загальносоюзних мали лише професійні спілки СРСР та їх органи управління. Профспілки УРСР мали статус республіканський і не належали до загальносоюзних громадських організацій.

Відповідно до Закону СРСР «Про громадські об'єднання» від 09 жовтня 1990 р. громадськими об'єднаннями визнавалися політичні партії, масові рухи, профспілки, жіночі, ветеранські організації, організації інвалідів, молодіжні та дитячі організації, добровільні товариства, фонди, творчі спілки та інші об'єднання громадян. Серед перелічених громадських організацій у пострадянський період лише профспілкові володіють, користуються та розпоряджаються майном, на яке може поширена дія даного закону, якщо він буде прийнятий. Тому ми вважаємо доцільним внесення змін до статті 1 проекту Закону «Про правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР» щодо тлумачення терміну «загальносоюзні громадські об'єднання (організації) колишнього Союзу РСР», що усуне поширення дії закону виключно на Федерацію профспілок України.

Якщо проект Закону «Про правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР» буде прийнято, державним майном буде визнано все майно, яке перебувало у громадських об'єднань (організацій) станом на 24 серпня 1991 року., що прямо суперечить статті 58 Конституції України, відповідно до якої закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Також проектом закону «Про правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР» і рішення Ради національної безпеки і оборони від 18 лютого 2015 р. «Про заходи щодо створення належної матеріально-технічної бази для лікування, реабілітації та оздоровлення військовослужбовців та інших осіб, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, а також учасників бойових дій та інвалідів війни» передбачено, що майно загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР, яке визнається державною власністю, підлягає витребуванню в судовому порядку.

Слід зауважити, що на даному етапі в судових інстанціях України розглядаються справи зазначеної категорії, у переважній

більшості яких остаточні рішення не прийняті. Це пояснюється тим, коло власників майна, яке за радянських часів належало громадським об'єднанням, було широким – у межах цивільно-правових угод воно могло набуватись фізичними, юридичними особами, при цьому не лише українськими.

Також витребування майна профспілкових організацій у судовому порядку призведе до порушення таких цивільно-правових інститутів як позовна та набувальна давність. Ми можемо припустити, що таким чином розробники проекту закону «Про правовий режим майна загальносоюзних громадських об'єднань (організацій) колишнього Союзу РСР» пропонують скасувати позовну давність для вимог держави про витребування майна. Необхідно зауважити, що запропоновані ч. 2 ст. 6 проекту закону зміни до Цивільного кодексу України суперечать самому Кодексу, ч. 2 ст. 5 якого чітко вказує, що «акт цивільного законодавства не має зворотної дії у часі, крім випадків, коли він пом'якшує або скасовує цивільну відповідальність особи».

Висновки. Необхідність дослідження правового режиму майна профспілкових організацій в Україні зумовлена економічними, соціальними й юридичними причинами.

Економічні причини полягають в об'єктивних економічних процесах, які відбуваються у нашій державі та ґрунтуються на тому, що Федерація профспілок України й її членські організації є власниками необхідного для їх статутної діяльності майна, а також вони виступають повноцінними учасниками відносин власності, які за своєю природою є економічними. З огляду на зазначене вище, закономірним є збалансування діяльності профспілок через цивільно-правовий механізм.

Соціальні причини дослідження правового режиму майна профспілкових організацій України зумовлено необхідністю збереження соціального спрямування їх діяльності за допомогою застосування цивільно-правових методів. Держава забезпечує через установлення відповідних гарантій діяльності профспілок здійснення їх функцій, створює умови для розвитку профспілкових об'єднань і об'єднань роботодавців, які взаємодіють з органами влади на засадах соціального партнерства.

Юридичні причини дослідження правового режиму майна профспілкових організацій у нашій країні полягають у тому, що зазначена проблематика у цивілістичній доктрині є недостатньо розробленою, існують прогалини у вітчизняному законодавстві щодо врегулювання питань відносно набуття, здійснення та захисту профспілками права власності. Очевидним є той факт, що суперечності та прогалини чинного законодавства, яке регулює діяльність профспілкових організацій в Україні, спричиняють нечітке регулювання відносин власності, невизначеність правового режиму їх майна.

Ми можемо констатувати, що наразі не завжди існує можливість визначити, держава чи профспілкова організація має право на здійснення повноважень власника, хто повинен нести цивільно-правову відповідальність і тягар власності, а також пов'язані з ним обмеження. Особливу увагу необхідно приділити дослідженню підстав (способів) набуття профспілковими організаціями права власності, визначення найбільш прийнятних засобів, механізмів і форм здійснення захисту ними права власності та з'ясування легітимності тих засобів, механізмів і форм, що застосовуються ними у пострадянський період їх функціонування.

Отже, проблематика правового регулювання майна профспілкових організацій в Україні у цивілістичній доктрині є недостатньо розробленою, також існують прогалини у вітчизняному законодавстві щодо врегулювання питань відносно набуття, здійснення та захисту профспілковими організаціями права власності. Сучасне українське профспілкове законодавство є суперечливим і суттєво обмежує діяльність профспілок.

На нашу думку, запровадження запропонованих вище змін забезпечило б визнання на законодавчому рівні права власності на майно професійних спілок колишнього Союзу, розташоване на території України, та майно, набуте професійними спілками у процесі їхньої діяльності. Необхідність визнання такого права зумовлене тим, що період перебування майна у володінні Федерації профспілок України у його експлуатацію та ремонт, у тому числі капітальний, створення нових об'єктів,

відповідних майнових комплексів, профспілковими організаціями України було витрачені значні кошти.

Зазначені причини є правовими підставами для переходу у власність відповідних професійних профспілкових організацій України та юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України за їхньою участю. Крім того, прийняття нового профспілкового законодавства створить умови для забезпечення реалізації профспілковими організаціями конституційних прав громадян України на відпочинок та соціальний захист шляхом чіткого визначення статусу майна Федерації профспілок України.

Без запровадження нового профспілкового законодавства Федерація

Профспілок України буде змушена і надалі застосовувати всі можливі засоби для захисту свого майна як законний власник, майнові права якого офіційно підтверджено державою та буде відстоювати своє право на вільне володіння, користування та розпорядження майновими об'єктами, з метою задоволення суспільних інтересів громадян.

Список використаних джерел:

1. Соловійов О. М. Право власності професійних спілок України : дис. канд. юрид. наук : 12.00.03. / О. М. Соловійов ; Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого. – Харків, 2002. – 204 с.
2. Шангіна Л. Соціальний діалог як важлива частина «доброчинного кола добробуту» – формування заробітної плати / Л. Шангіна // Національна безпека і оборона. – 2010. – № 7 (118). – С. 61-77.
3. Громадянське суспільство як основа демократичного розвитку України : аналітична доповідь / колектив авторів; за заг. ред. Н. В. Грицяк. – К. : Національний інститут стратегічних досліджень, 2009. – 25 с.
4. Про власність : закон УРСР від 07.02.1991 р. № 697-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 20. – Ст. 249.
5. Про професійні спілки, їх права і гарантії діяльності : закон України від 15.09.1999 р. № 1045-14 // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 45. – Ст. 397.
6. Цвих В. Ф. Шляхи модернізації профспілок за умов глобалізації та нових викликів / В. Ф. Цвих // Профспілки України. – 2006. – № 1. – С. 14-19.
7. Про право власності на окремі види майна : Постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 р. № 2471-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 35. – Ст. 517.
8. Про мораторій на відчуження майна, яке перебуває у володінні Федерації професійних спілок України : закон України від 22.02.2007 р. № 700-V // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2007. – № 21. – Ст. 286.
9. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : закон України від 15.04.2014 р. № 892 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2014. – № 26. – Ст. 892.
10. Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України : закон України від 12.08.2014 р. № 2030 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2014. – № 43. – Ст. 2030.
11. Про заходи щодо створення належної матеріально-технічної бази для лікування, реабілітації та оздоровлення військовослужбовців та інших осіб, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, а також учасників бойових дій та інвалідів війни

: Рішення Ради національної безпеки і оборони від 18 лютого 2015 р. // Офіційний вісник України. – 2015. – № 22. – Ст. 596.

References

1. O. M. Soloviov Right to Property of Professional Trade Union of Ukraine : thesis ... of candidate of juridical sciences : 12.00.03 / O. M. Soloviov ; Yaroslav the Wise National Law Academy. – Kharkiv, 2002. – 204 p.
2. L. Shanhina Social Dialogue as an Important Part of “Beneficiary Circle of Welfare” – Establishing the Wage / L. Shanhina // Natsionalna bezpeka i oborona (National Security and Defense). – 2010. – No. 7 (118). – Pp. 61-77.
3. Civil Society as a Basics for Democratic Development of Ukraine : analytical report / groups of authros; under the general editorship of N. V. Hrytsiak. – K. : the National Institute for Strategic Studies, 2009. – 25 p.
4. On Property : the law of Ukrainian SSR dated 07.02.1991 No. 697-XII // Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR (the Official Bulletin of Ukrainian SSR). – 1991. – No. 20. – Art. 249.
5. On Professional Trade Unions, their Rights and Activity Guarantees : the law of Ukraine dated 15.09.1999 No. 1045-14 // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (the Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine). – 1999. – No. 45. – Art. 397.
6. V. F. Tsvykh Ways for Modernization of Trade Unions within Globalization and New Challenges / V. F. Tsvykh // Profspilky Ukrainy (Trade Unions of Ukraine). – 2006. – No. 1. – Pp. 14-19.
7. Property Right to Certain Types of Property : regulation of the Verkhovna Rada of Ukraine dated 17.06.1992 No. 2471-XII // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (the Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine). – 1992. – No. 35. – Art. 517.
8. On the Moratorium on the Property Acquisition, being in Ownership of Federation of Trade Unions of Ukraine : the law of Ukraine dated 22.02.2007 No. 700-V // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (the Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine). – 2007. – No. 21. – Art. 286.
9. On Securing the Rights and Freedoms of Citizens and the Legal Regime on the Temporarily Occupied Territory of Ukraine : the law of Ukraine dated 15.04.2014 No. 892 // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (the Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine). – 2014. – No. 26. – Art. 892.
10. On Creating “Crimea” Free Economic Zone and the Specifics of Carrying Out Economic Activities in the Temporarily Occupied Territory of Ukraine : law of Ukraine dated 12.08.2014 No. 2030 // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (the Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine). – 2014. – No. 43. – Art. 2030.
11. On Measures related to Creation of Proper Benefits for Treating, Rehabilitation and Invigoration of Servicemen and other Persons who Directly Participated in Anti-Terror Operation, Provided it, and other Combatants and Disabled Servicemen : decision of the National Security and Defense Council dated February 18, 2015 // Ofitsiynyi Visnyk Ukrainy (the Official Bulletin of Ukraine). – 2015. – No. 22. – Art. 596.